

ARAP AYAKLANMALARI'NIN KAZANANLARINDAN BİRİ İSRAİL Mİ?

HAYDAR ORUÇ

Uzman ORSAM

“

İsrail'i bu sürecin yegâne kazananlarından biri olarak ilan etmeden önce, bölgede değişime maruz kalan veya süreçten bir şekilde etkilenen bazı ülkelerin; 2010 öncesindeki İsrail'e karşı pozisyonuyla İsrail'in bu ülkelere yönelik politikalarını ele alıp bugünkü durumla karşılaştırmak faydalı olacaktır.

”

Arap Ayaklanmaları olarak isimlendirilen sürecin üzerinden ancak 10 yıl geçtikten sonra muhasebesinin yapılması mümkün hâle gelmiştir. Bu kapsamda, süreçte yaşananların ve bölgedeki değişimlerin kimlere yaradığı sorusuna verilecek cevabın başında İsrail olduğu görülmektedir. Ancak İsrail'i bu sürecin yegâne kazananlarından biri olarak ilan etmeden önce, bölgede değişime maruz kalan veya süreçten bir şekilde etkilenen bazı ülkelerin; 2010 öncesindeki İsrail'e karşı pozisyonuyla İsrail'in bu ülkelere yönelik politikalarını ele alıp bugünkü

durumla karşılaştırmak faydalı olacaktır. Böylelikle İsrail'in gerçekten Arap Ayaklanmaları'nın “kazananlarından” olup olmadığı ortaya çıkartılacaktır.

SURİYE TEHDİDİNİN SINIRLANMASI

İsrail, Araplarla girdiği üç savaştan sonra bu savaşlarda hasmı olan ülkelerin bazılarıyla daha sonra barış anlaşması imzalayarak çatışma dönemini sona erdirmiştir. 1978 Camp David ve 1994 Wadi Anlaşmaları, Mısır ve Ürdün'le yaşanan savaş hâlini bitirerek bu ülkelerle diplomatik ilişki kurmayı mümkün kılmıştır. Böylelikle güney ve doğu sınırlarını güvence alan İsrail'in, kuzeyinde kalan Lübnan ve Suriye ise stratejik açıdan barış yapılması gereken diğer ülkeler arasında bulunmaktaydı. Ancak Suriye, İsrail'in 1967'den beri Golan'ı işgal altında tutması nedeniyle barış yapmayı reddederek İsrail'i açık bir şekilde düşman ülke olarak tanımlamıştır.

Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik haklı talepleri İsrail tarafından karşılanmadığı gibi Türkiye'nin iyi niyetli ara buluculuğuna rağmen İsrail'in Suriye'deki gizli nükleer ve biyolojik silah tesislerine saldırılar düzenlendiği iddia edilmiştir. Dolayısıyla bu süreç sıkıcı kalmış ve Suriye, İsrail'in o tarih-

lerdeki stratejik planlarında; etnik farklılıklar kaçınarak bölünmesi ve bu sayede istikrarsızlaştırılması gereken bir hedef olarak tanımlanmıştır.

2010'da başlayan sürecin Kuzey Afrika'yı sarsmasından sonra Suriye'ye ulaşması çok uzun sürmemiştir. Zira Mart 2011'de Dera'da başlayan olaylara sert şekilde müdahale edilmesi, zaten etnik ve mezhebi farklılıklar nedeniyle kırılan olan yapıyı bozarak bugün hâlâ devam eden iç savaşa yol açmıştır. Rejim ile muhalifler arasında başlayan çatışmaların ülke geneline yayılmasıyla zayıflayan merkezî otorite, terör örgütü IŞİD'in 2014'ten itibaren ülkedeki kaotik ortamdan istifade ile özellikle petrol kuyularının bulunduğu Deyr ez Zor gibi orta kısımlarla kuzeyde Türkiye ve doğuda da Irak sınırını kontrol etmesine imkân sağlamıştır. ABD'nin liderliğindeki Batılı ve bölgedeki bazı Arap ülkelerinden müteşkil IŞİD karşıtı koalisyonun yanı sıra, İran ve Rusya'nın da sürece dâhil olmasıyla Suriye toprakları bütünlüğünü kaybetmiştir. Ardından o tarihe kadar Suriye'ye müdahil olmaması yönünde iç-dış baskılar ile geciktirilen Türkiye'nin Suriye sahasında aktif pozisyonu gelmiştir. Böylelikle batı kesimlerde rejim, kuzey kesimlerde Türkiye destekli muhalifler ve Türkiye sınırının bazı kesimleriyle petrol bölgelerinde terör örgütü PKK'nın Suriye kolu PYD'nin etkili olduğu fiilen üçe bölünmüş bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu yeni Suriye'nin İsrail'e herhangi bir tehdit oluşturması mümkün bile değilken, ABD Başkanı Donald Trump'ın Golan Tepeleri'ni İsrail toprağı saydığına

dair kararın kabul edilmediğinin Beşar Esad rejimi tarafınca açıklanması sadece söylemden ibaret kalmıştır.

MISIR'DA TERSİNE ÇEVİRİLEN DÜZEN

İsrail'in barış anlaşması imzaladığı ilk Arap ülkesi olan Mısır'ın 40 yıllık otoriter rejimi Hüsnü Mübarek'in devrilmesi, belki de Arap Ayaklanmaları sürecinde İsrail'in başına gelebilecek en kötü gelişme olmuştur. Zira Mübarek'in İsrail ile bir sorunu bulunmadığı gibi İsrail'in 2007'den beri Gazze'ye yönelik sürdürdüğü ablukayı da zımni olarak desteklemekteydi. Keza İsrail, geçmişteki Arap-İsrail savaşlarında yendiği Mısır'a ait Sina Yarımadası'nı da Camp David Anlaşması'na istinaden geri vermiştir. Her iki ülke de ABD'ye yakın bir politika izlemekte ve ABD'nin yardımlarına mazhar olmaktaydılar. Mısır'da böylesine kendine yakın bir iktidarı kaybeden İsrail'de, Müslüman Kardeşler destekli Muhammed Mursi'nin demokratik yollarla Mısır cumhurbaşkanı seçilmesi alarm zillerinin çalmasına sebep olmuştur.

“

Mısır'daki sürecin Arap Ayaklanmaları'nın başlarında İsrail'in istemediği bir yöne evrilmiş olmasına rağmen, gerekli müdahalenin yapıldığı ve İsrail'in güney sınırının tekrar güven altına alındığı görülmektedir.

”

Mursi'nin İsrail'e mesafeli duruşu, İsrail'in itirazına rağmen Gazze sınırındaki Refah Sınır Kapısı'nı

açması, 2010'dan beri İsrail ile sorunlar yaşayan Türkiye ile çok yakın ilişkiler tesis etmesi ve son olarak Çin'in ardından İran'a gitmesi Mısır ile ilgili eksen kayması tartışmalarına sebep olmuştur. 2013'te kendisinin göreve getirdiği Genelkurmay Başkanı Abdülfettah es-Sisi'nin darbesiyle Mısır'ın kısa süreli demokrasi tecrübesi sona ermiş ve Mısır yine Mübarek dönemindeki fabrika ayarlarına yani askerî vesayet durumuna dönmüştür. Sisi'nin darbe yapması için Körfez ülkelerinin yanı sıra İsrail tarafından da desteklendiği, bu destek sayesinde de demokrasi timsali Batılı ülkelerin ve ABD'nin Sisi'ye darbeci muamelesi yapmadığı hatırlanacaktır. Dolayısıyla Mısır'daki sürecin Arap Ayaklanmaları'nın başlarında İsrail'in istemediği bir yöne evrilmiş olmasına rağmen, gerekli müdahalenin yapıldığı ve İsrail'in güney sınırının tekrar güven altına alındığı görülmektedir.

İSRAİL'İ “NORMALLEŞTİRME” SÜRECİNDE KÖRFEZ ÜLKELERİ

Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Katar, Kuveyt ve Umman'dan oluşan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin Arap Ayaklanmaları ile başlayan süreçten fazla etkilenmediği iddia edilse de Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki Şii temelli protestoların sert bir şekilde bastırıldığı unutulmamalıdır. Tunus, Libya ve Mısır'da Müslüman Kardeşler'in seçimle iş başına gelmesinden sonra, yükselen demokrasi söylemlerinden rahatsız olan Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn'deki monarşiler bunu kendi iktidarla-

rına yönelik bir tehdit olarak algı-larken Katar, Kuveyt ve Umman ise daha mutedil davranıp süreci daha az kayıpla yönetmek adına kısıtlı da olsa reformlar yapmışlardır. Fakat ilerleyen dönemde; Tunus, Libya ve Mısır tecrübesini gören bazı yabancı güçlerin bu hareketi bir tehdit olarak lanse etmeleri ve Müslüman Kardeşler ilişkili grupların kendilerini ifade etme konusunda karşılaştıkları sorunlar sürecin erken döneminde kazandıkları itibarı kaybetmelerine ve bölgesel anlamda izolasyon süreci ile karşılaşmalarına yol açmıştır. Dahası BAE, Suudi Arabistan ve Bahreyn gibi ülkeler ile el-Sisi yönetimindeki Mısır söz konusu oluşumları terör örgütü olarak tanımlamıştır.

Buna mukabil Arap Ayaklanmaları'nı “İslami bir uyanış” olarak okuyan İran'ın, bölgedeki vekilleri üzerinden etkisini arttırmaya başlaması, mezhepsel söylemin ve gerilimlerin körüklenmesine ve bazı KİK ülkelerinin İran tehdidi karşısında İsrail'i alternatif bir aktör olarak değerlendirmesine yol açmıştır. Katar, Kuveyt ve Umman'ın bahsedilen konulardaki tutumunun BAE-Suudi Arabistan öncülüğündeki blokun tercihlerinden farklılaşması Körfez ülkeleri arasında ayrışmalara yol açmıştır.

ARAP AYAKLANMALARI SÜRECİNDE İSRAİL'İN “KAZANIMLARI”

İsrail her şeyden önce bölgedeki en önemli düşmanı olan Suriye tehdidini sınırlamıştır. Hatta 1967'den beri işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri'yle yetinmeyerek Suriye'nin güney sınırlarında olduğunu ileri sürdüğü İranlı milisleri

engellemek için sınırından itibaren 15-20 km'lik bir tampon bölge oluşturmuştur. Suriye'nin kuzeyini de facto olarak kontrol eden PYD'yi ABD'nin bölgesel müttefiki hâline getirmiş ve burada muhtemel bir Kürt bölgesi oluşturulmasına destek sağlayarak Suriye, Türkiye, Irak ve İran'ı manipüle edecek bir araca kavuşmuştur.

“

Körfez ülkelerinin İran ve Müslüman Kardeşler korkusu, onları ABD'nin güvenlik şemsiyesine daha bağımlı hâle getirmiştir. Askerî olarak bölgeden çıkacağını açıklayan ABD'nin kendi yerine İsrail'i işaret etmesi, bu ülkelerle İsrail arasındaki normalleşme sürecini ortaya çıkarmıştır.

”

2006 yılında İsrail ile savaşta görece kazanan olarak kabul edilen İran'ın

en önemli vekillerinden Hizbullah'ın Lübnan'daki etkisi kırılmamış olsa da ABD'nin nükleer anlaşmadan çıkıp İran'a tekrar yaptırım uygulanmasıyla Hizbullah İran desteğinden mahrum kalmıştır. Bunun yanı sıra Lübnan'daki çözümü kavuşturulamayan karmaşık sosyo-politik ve ekonomik sorunlar Hizbullah'ın yerel anlamda da etkisini sınırlamıştır. Bu durum Lübnan Hizbullah'ını İsrail için bir tehdit olmaktan çıkarmasına rağmen tehdit seviyesini önemli derecede azaltmıştır.

Sisi yönetimindeki Mısır, bir taraftan Müslüman Kardeşler'i terör örgütü olarak tanımlarken diğer taraftan Gazze'yi de kontrol edip, buradan İsrail'e yönelecek tehditlerin minimize edilmesini sağlamıştır. Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi yeni teşekküllerle iki sıkı müttefik haline gelen İsrail ve Mısır, bölgedeki statükocu kamplaşmanın önemli aktörleri hâline gelmiştir.

Körfez ülkelerinin İran ve Müslüman Kardeşler korkusu, onları ABD'nin güvenlik şemsiyesine daha bağımlı hâle getirmiştir. Askerî olarak bölgeden çıkacağını açıklayan ABD'nin kendi yerine İsrail'i işaret etmesi, bu ülkelerle İsrail arasındaki normalleşme sürecini ortaya çıkarmıştır.

En önemlisi ise yaratılan bu kaotik ortamda kendi iktidarlarının derdine düşen bazı Körfez ülkelerinin Filistinliler ve Kudüs konusundaki hassasiyetlerini kaybetmiş olmalarıdır. Bölgeye barış getirme iddiasındaki sözde Yüzyılın Planı'na muhtemel bir Filistin devletini ortadan kaldıracağını bile bile destek veren bu ülkeler, Filistinlilerden bağımsız olarak İsrail ile normalleşmeyi tercih ederek İsrail'in işgalini meşrulaştırmışlar ve bu topraklardaki Müslümanlara ait kutsal mekanlardaki haklarından vazgeçmişlerdir.

Sonuç olarak, Arap Ayaklanmaları sürecinin başlamasında bir dahli olmasa ve başlarda bu süreç aleyhine gelişmiş olsa bile yerinde müdahalelerle süreci kendi lehine çeviren İsrail'in, gelinen noktada kendi açısından önemli gördüğü problemleri halletmiş olarak bu sürecin “kazananlarından” olduğu söylenebilir. 2000 yıllık aradan sonra kendini bölgenin yerleşikleri olan bazı Arap ülkelerine kabul ettiren ve “normalleşme” süreci ile bölgede siyasi kazanım elde eden İsrail'in, topraklarını işgal ettiği Filistinlileri dışarıda tutarak kurduğu ve Lübnan-Suriye gibi ülkelerdeki işgalci girişimler gerçekleştirdiği yeni düzenin ne kadar ayakta kalacağını ise tarih gösterecektir. ■